

Protupravna ponašanja (zlouporabe) u osiguranju

Santi, Elena

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:208497>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij Financijski menadžment

Elena Santi

**PROTUPRAVNA PONAŠANJA (ZLOUPORABE) U
OSIGURANJU**

Diplomski rad

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij Financijski menadžment

Elena Santi

**PROTUPRAVNA PONAŠANJA (ZLOUPORABE) U
OSIGURANJU**

Diplomski rad

Kolegij: Osiguranje

JMBAG: 0010217163

e – mail: elenasanti91@gmail.com

Mentor: prof.dr.sc. Branko Matić

Osijek, 2020.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate Study of Financial management

Elena Santi

ILLEGAL CONDUCT (ABUSE) IN INSURANCE

Graduate paper

Osijek, 2020.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je DIPLOMSKI (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: ELENA SANTI
JMBAG: 0010217163
OIB: 11517640375
e-mail za kontakt: elenasanti91@gmail.com
Naziv studija: EKONOMSKI FAKULTET U OSIJEKU
Naslov rada: PROTUPRAVNA PONAŠANJA (ZLOUPORABE) U OSIGURANJU
Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. BRANKO MATIĆ

U Osijeku, 2020. godine

Potpis Santi Elena

SAŽETAK

U radu se nakon teoretske fundacije djelatnosti osiguranja obrađuje, odnosno analizira zlouporaba osiguranja u Hrvatskoj. Analizira se broj optuženih za zlouporabu osiguranja u odnosu na broj optuženih za kaznena djela, također prema spolu optuženih. Ova analiza se odnosi na razdoblje od 2015. do 2019. godine. Analiziraju se zlouporabe osiguranja kod motornih vozila, prevare u području životnog osiguranja i kaznena djela u segmentu osiguranja imovine. Također, analiziraju se i načini suzbijanja zlouporabe osiguranja.

Ključne riječi: osiguranje, zlouporaba osiguranja, kaznenopravni aspekti

SUMMARY

After the theoretical foundation of the insurance business, this paper analyzes the abuse of insurance in Croatia. Also, the number of accused people for abuse of insurance is analyzed in relation to the number of accused people for criminal offenses by the sex to the accused. This analysis refers to the period from 2015 to 2019. Insurance abuses in motor vehicles, fraud in the field of life insurance and criminal offenses in the property insurance segment are analyzed. Also, ways to combat insurance abuse are analyzed.

Keywords: insurance, abuse of insurance, criminal law aspects

Sadržaj

1. Uvod	8
2. Metodologija rada	9
3. Pojam i svrha osiguranja	10
3.1. Uloga osiguranja	11
3.2. Vrste osiguranja	12
3.3. Elementi osiguranja	13
4. Ugovor o osiguranju	15
4.1. Strane u ugovoru o osiguranju	15
4.2. Sklapanje ugovora	16
5. Zloupotreba osiguranja	18
6. Kaznenopravni aspekti zloupotrebe osiguranja	26
6.1. Analiza zloupotrebe osiguranja u Hrvatskoj od 2015. do 2019. godine	26
6.2. Primjeri zloupotrebe	30
6.2.1. Zloupotreba osiguranja motornih vozila	30
6.2.2. Prezare u području životnog osiguranja	30
6.2.3. Kaznena djela u osiguranju imovine	31
7. Suzbijanje zloupotrebe osiguranja	32
8. Zaključak	34
LITERATURA	36
POPIS SLIKA	39
POPIS TABLICA	40

1. Uvod

Osiguranje je odnos koji predstavlja prenošenje postojećeg ili potencijalnog rizika na osiguratelja uz određenu novčanu naknadu. Novčanu naknadu plaća osoba koja se osigurava, odnosno osiguranik. Prevare i zlouporabe u osiguranju nisu novi pojam koji označava samo današnje doba. Zlouporeba osiguranja postoji zapravo od njegovog nastanka. Kroz povijest su postojala brojna kaznena djela koja se vežu uz zlouporabu osiguranja, a načini na koje se ta djela izvode su se svakako razvijali i dalje napredovali. Prevare i zlouporabe u osiguranju uređene su Kaznenim zakonom, Zakonom o obveznim odnosima i Zakonom o osiguranju. Građanskopravna odgovornost prijevara i zlouporeba osiguranja regulirana je Zakonom o obveznim odnosima koji predviđa isključenje odgovornosti osiguravatelja prema kojemu osiguravatelj nije obvezan ni na kakva davanja ako je ugovaratelj osiguranja ili korisnik izazvao osigurani slučaj s namjerom ili prijevarom što naravno osiguravatelj treba i dokazati.

Rad se sastoji od osam poglavlja. Nakon prvog poglavlja „Uvod“ i drugog poglavlja „Metodologija rada“, počinje treće poglavlje „Pojam i svrha osiguranja“ u kojem se objašnjava pojam i svrha osiguranja, te uloga, vrste i elementi osiguranja. Nakon toga slijedi četvrto poglavlje „Ugovor o osiguranju“ koje se sastoji od objašnjenja ugovora o osiguranju, odnosno strana u ugovoru o osiguranju i sklapanje ugovora o osiguranju.

U petom poglavlju „Zlouporeba osiguranja“ govori se o zlouporabi osiguranja i vrstama zlouporebe. U šestom poglavlju „Kaznenopravni aspekti zlouporebe osiguranja“ radi se analiza zlouporebe osiguranja u odnosu na kaznena djela u razdoblju od 2015. do 2019. godine. Analiziraju se zlouporebe osiguranja kod motornih vozila, prevare u području životnog osiguranja i kaznena djela u segmentu osiguranja imovine. U sedmom poglavlju „Suzbijanje zlouporebe osiguranja“ analiziraju se načini suzbijanja zlouporebe osiguranja i metode kontrole. U osmom poglavlju donosi se zaključak o zlouporabi osiguranja na temelju analize zlouporebe osiguranja u razdoblju od 2015. do 2019. godine. Nakon osmog poglavlja nalazi se literatura, popis slika i popis tablica.

2. Metodologija rada

Predmet ovog rada je kaznenopravni aspekt protupravnih ponašanja, odnosno zlouporaba osiguranja. Cilj rada je prikaz pojma, analize i primjera protupravnih ponašanja u osiguranju. Hipoteza glasi: postoji ugroza finansijskih sustava zbog protupravnog ponašanja u djelatnostima osiguranja.

Korištene znanstvene metode su deskriptivna metoda, statistička metoda, te metoda analize.

3. Pojam i svrha osiguranja

Osiguranje predstavlja prenošenje postojećeg ili potencijalnog rizika na osiguratelja uz određenu novčanu naknadu, odnosno premiju. Tu premiju plaća osoba koja se osigurava, odnosno osiguranik. Premija je novčana naknada koja predstavlja novac koji je unaprijed prikupljen zbog mogućnosti štete koja može nastati naknadno. Svaka premija bi trebala biti isplativa i za osiguranika i za osiguratelja da bi osiguranje imalo svoju svrhu i dobro funkcioniralo. Osiguranje se može promatrati i sa pravnog aspekta. Tada bi ga se moglo definirati kao trgovačko pravni posao. Takav posao predstavlja odnos koji ima svoj ugovor i na njemu se temelji. U ugovoru stoji da će osiguratelj isplatiti naknadu za nastalu štetu osiguraniku, a dok šteta ne nastane, osiguranik mora osiguratelju uplaćivati premiju, odnosno novčanu naknadu tijekom određenog vremenskog razdoblja u određenoj visini.

Ćurak, Jakovčević (1999) navode da je osiguranje ekonomski institut društvenog i gospodarskog života čiji je cilj zaštita pojedinca, poslovnog subjekta i gospodarskog razvoja od ekonomski štetnih posljedica prirodnih sila i nesretnog slučaja. Svrha zaštite se ostvaruje unaprijed prikupljenim sredstvima koja se koriste kasnije za nadoknadu materijalnih i nematerijalnih gubitaka ili šteta.

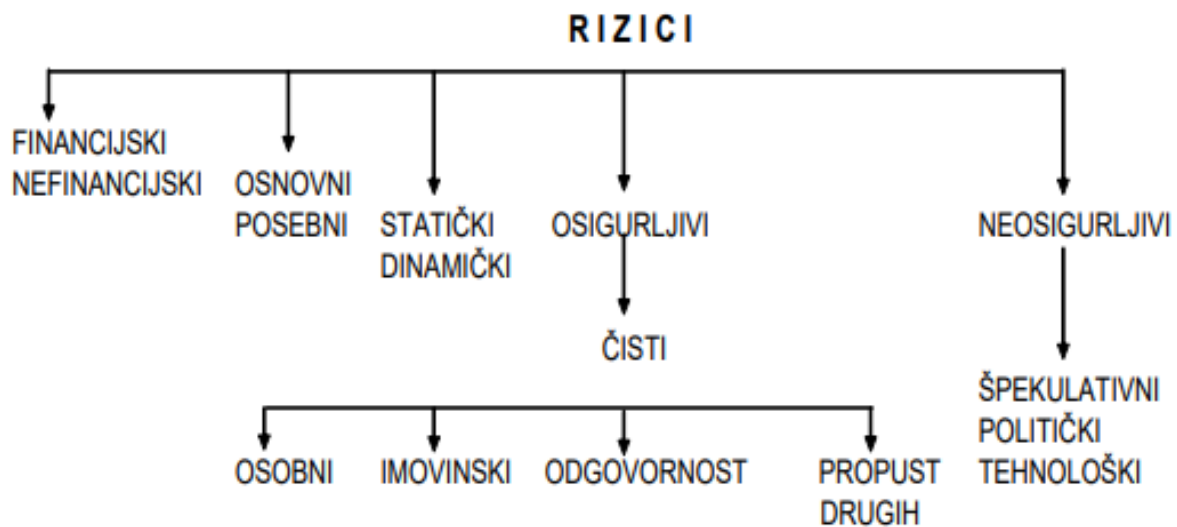
Prema Ćurak, Jakovčević (1999) osiguranje je kompleksan sustav koji ima dva temeljna obilježja:

- Prijenos rizika sa pojedinca na skupinu
- Podjela gubitka na sve članove te skupine.

Prema Ćurak, Jakovčević (1999) rizični događaji su događaji koji osobama izloženima riziku mogu donijeti određene gubitke ili štete. Rizici se dijele na:

- Financijske/nefinancijske
- Osobne/posebne
- Statičke/dinamičke
- Osigurljive/neosigurljive .

Klasifikacija rizika prikazana je na slici 1.

Slika 1. Klasifikacija rizika (Ćurak, Jakovčević, 1999:20)

3.1. Uloga osiguranja

Uloge osiguranja su sljedeće:

- Mobilizacijsko – alokacijska uloga
- Političko – socijalna uloga
- Gospodarska uloga.

Mobilizacijsko – alokacijska uloga se, kako navodi Stipić (2008), odnosi na poticanje individualne štednje i briga pojedinca za svoju budućnost, na doprinos razvoja financijskih tržišta, na zajedničko razvijanje proizvoda sa ostalim financijskim institucijama, na modernizaciju sustava garancija i na ulogu institucionalnih investitora.

Političko – socijalna uloga se odnosi na financijske institucije koje će zaštititi integritet pojedinca kao osobe koja može doživjeti neku štetu u svom životu i koje će mu u tom slučaju osigurati neku vrstu oporavka.

Gospodarska funkcija se odnosi na isplatu za nastalu štetu, odnosno ona osigurava održavanje kontinuiteta. Pretvara sve potencijalne gubitke koji mogu nastati štetom u jednake mjesečne troškove koje pojedinac u tom slučaju neće osjetiti kao veliki financijski gubitak.

3.2. Vrste osiguranja

Osiguranje se dijeli prema nekoliko kriterija. Međutim, dvije glavne kategorije na koje se dijeli osiguranje su neživotna osiguranja i životna osiguranja.

Prema (<https://www.zakon.hr/z/369/Zakon-o-osiguranju>) vrste neživotnih osiguranja su:

- osiguranje od nezgode, uključujući ozljede na radnom mjestu i profesionalne bolesti,
- zdravstveno osiguranje,
- osiguranje cestovnih vozila, osim tračnih vozila,
- osiguranje tračnih vozila koje pokriva sva oštećenja ili gubitak tračnih vozila,
- osiguranje plovila (morskih, riječnih, jezerskih plovila i plovila za plovidbu kanalima),
- osiguranje robe u prijevozu, uključujući robu, prtljagu i druga dobra, koje pokriva sva oštećenja ili gubitak robe u prijevozu ili prtljage, bez obzira na oblik prijevoza,
- osiguranje od požara i elementarnih šteta koje pokriva sva oštećenja ili gubitak imovine (izuzev ranijih nabiranja),
- osiguranje od odgovornosti za upotrebu motornih vozila koje pokriva sve vrste odgovornosti koje proizlaze iz upotrebe motornih vozila na vlastiti pogon, uključujući odgovornost prijevoznika,
- osiguranje od odgovornosti za upotrebu zračnih letjelica koje pokriva sve vrste odgovornosti koje proizlaze iz upotrebe zračnih letjelica, uključujući odgovornost prijevoznika,
- osiguranje od odgovornosti za upotrebu plovila (morskih, riječnih i jezerskih plovila i plovila za plovidbu kanalima) koje pokriva sve vrste odgovornosti koje proizlaze iz upotrebe morskih, riječnih, jezerskih plovila i plovila za plovidbu kanalima, uključujući odgovornost prijevoznika,
- osiguranje kredita,
- osiguranje jamstava,
- osiguranje raznih financijskih gubitaka,
- osiguranje troškova pravne zaštite pokriva troškove pravne zaštite i troškove sudskog ili kojeg drugog postupka,
- osiguranje pomoći (asistencija) je osiguranje koje pokriva pomoć pruženu osobama koje zapadnu u teškoće za vrijeme puta, izvan doma ili uobičajenog boravišta.

Prema (<https://www.zakon.hr/z/369/Zakon-o-osiguranju>) vrste životnih osiguranja su:

- osiguranje života,
- rentno osiguranje je osiguranje periodičnih isplata tijekom određenog razdoblja ili doživotno,
- osiguranje za slučaj vjenčanja ili sklapanja životnog partnerstva ili rođenja je osiguranje koje pokriva rizik vjenčanja ili sklapanja životnog partnerstva ili doživljenja unaprijed određene dobi ili rođenja,
- osiguranje života i rentno osiguranje kod kojih ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja je osiguranje vezano uz vrijednost udjela UCITS fonda kako je definiran zakonom kojim se uređuje osnivanje i poslovanje otvorenih investicijskih fondova s javnom ponudom, uz vrijednost imovine unutarnjeg fonda ili uz dionički indeks, odnosno drugu referentnu vrijednost,
- tontine koje su u stvari osiguranja u kojima se osnivaju udruženja članova kako bi zajednički kapitalizirali svoje doprinose i potom raspodijelili tako prikupljena sredstva preživjelim članovima ili korisnicima umrlih članova,
- osiguranje s kapitalizacijom isplate je osiguranje temeljeno na aktuarskim izračunima kod kojeg se u zamjenu za jednokratno, odnosno višekratno plaćanje unaprijed ugovorenog iznosa premije preuzimaju obveze isplate iznosa u određenoj visini kroz određeno razdoblje,
- upravljanje sredstvima zajedničkih mirovinskih fondova koji uključuju očuvanje kapitala ili plaćanje minimalnih kamata.

3.3. Elementi osiguranja

Internet stranica (<https://www.hanfa.hr/getfile.ashx/?fileId=42496>) navodi sljedeće elemente osiguranja:

- Ugovorne strane
- Osigurana stvar ili osoba
- Osigurani rizik
- Trajanje osiguranja ili limit pokrića
- Iznos premije ili doprinosa
- Datum izdavanja police

- Potpisi ugovornih strana.

Neki drugi autori navode da su elementi osiguranja samo premija osiguranja, bonus i malus i franšiza. U tom slučaju, premija osiguranja predstavlja, kako je prije i navedeno, novčani iznos koji osiguranik plaća osiguratelju na temelju ugovora o osiguranju.

Nadalje, kada se jedan dio premije vrati za ostvaren rezultat u određenom vremenskom razdoblju, tada se govori o bonusu. Obrnut pojam od bonusa je malus. Malus je nadoplata koju osiguranik mora platiti ukoliko je u nekom vremenskom razdoblju napravio određeni broj šteta i gubitaka. Franšiza je iznos koji se prilikom nastanka osiguranog slučaja odbija u određenom postotku ili iznosu, u zavisnosti od toga kako je ugovoreno. Kolika će biti franšiza zavisi od vrste osiguranja, uvjeta i tarifa premija, koji reguliraju status franšize.

4. Ugovor o osiguranju

„Ugovorom o osiguranju osiguratelj se obvezuje ugovaratelju osiguranja isplatiti osiguraniku ili korisniku osiguranja osigurninu ako nastane osigurani slučaj, a ugovaratelj se osiguranja obvezuje osiguratelju platiti premiju osiguranja. Obveza osiguratelja je isplata osigurnine u slučaju nastanka osiguranog slučaja, dok je obveza ugovaratelja osiguranja plaćanje premije, koja je zapravo naknada za pružanje financijske zaštite u slučaju nastanka osiguranog slučaja. Iz ovoga proizlazi da je ugovor o osiguranju dvostranoobvezni ugovor.“
(<https://www.zakon.hr/z/75/Zakon-o-obveznim-odnosima>)

4.1. Strane u ugovoru o osiguranju

Strane u ugovoru o osiguranju su:

- Osiguratelj
- Ugovaratelj osiguranja
- Osiguranik
- Korisnik osiguranja.

Osiguratelj je osoba koja je obvezana na temelju ugovora da će osiguraniku ili korisniku osiguranja isplatiti novčanu naknadu ukoliko dođe do slučaja koji je osiguran. Osiguratelj zapravo predstavlja osobu koja će preuzeti rizik od mogućnosti nastanka događaja koji će donijeti određenu štetu. Osiguratelj može biti isključivo pravna osoba koja ima dozvolu nadležnog tijela. Pravna osoba u ovom slučaju je društvo za osiguranje.

„Ugovaratelj osiguranja je svaka pravna i poslovno sposobna osoba, koja u svoje ime sklapa ugovor s osigurateljem. Ugovaratelj osiguranja ima samostalna prava i obveze prema osiguratelju koje je dužan ispuniti, u suprotnom obveze padaju na teret osiguranika kao npr. obveza plaćanja premije, potpuna i točna prijava okolnosti pri sklapanju ugovora, prijava nastupa osiguranog slučaja, prijava okolnosti koje utječu na povećanje rizika i dr. U slučaju nastanka osiguranog slučaja pravo na osigurninu iz ugovora o osiguranju imaju samo osiguranik i korisnik osiguranja.“ (Gorenc, 2014:1487)

4.2. Sklapanje ugovora

Prema internetskoj stranici (<https://www.zakon.hr/z/75/Zakon-o-obveznim-odnosima>)

- Osigurani slučaj je događaj prouzročen osiguranim rizikom.
- Rizik koji je obuhvaćen osiguranjem (osigurani rizik) mora biti budući, neizvjestan i nezavisan od isključive volje ugovaratelja osiguranja ili osiguranika.
- Ugovor o osiguranju je ništetan ako je u trenutku njegova sklapanja već nastao osigurani slučaj, ili je taj bio u nastupanju, ili je bilo izvjesno da će nastupiti, ili je već tada bila prestala mogućnost da on nastane.
- Ali ako je ugovoreno da će osiguranjem biti obuhvaćeno određeno razdoblje koje prethodi sklapanju ugovora, ugovor će biti ništetan samo ako je u trenutku njegova sklapanja zainteresiranoj strani bilo poznato da se osigurani slučaj već dogodio, odnosno da je već tada bila otpala mogućnost da se on dogodi.

Ugovor o osiguranju, odnosno sklapanje ugovora o osiguranju je dio ugovorno obveznih odnosa. Ugovor se smatra sklopljenim kada obje strane usuglase sve nedoumice oko detalja ugovora i potvrde ugovor svojim potpisom. Ugovor o osiguranju je sklopljen kada je prihvaćena ponuda o osiguranju.

Ponuda o osiguranju predstavlja prijedlog za sklapanje ugovora koji je sastavljen za osiguranika i sadrži:

- Podatke o osiguranom riziku
- Podatke o osiguranom slučaju
- Podatke o ugovornim stranama
- Podatke o premiji i predmetu osiguranja
- Podatke o vremenu pokrića.

Ponuda o osiguranju može biti i u pisanom i u usmenom obliku, te nju mogu dati i osiguratelj i budući ugovaratelj osiguranja iako uglavnom dolazi od ugovaratelja osiguranja. Sklapanjem ugovora nastaju pravne posljedice koje su propisane ugovornim, odnosno imovinskim pravom.

„Za pojedinca se nikad ne može točno utvrditi hoće li i kada biti izložen ostvarenju nekog štetnog događaja, dok za veći skup pojedinaca nastupanje određenih štetnih događaja može se predvidjeti uz veliku vjerojatnost. Djelatnost osiguranja obavlja se zaključivanjem ugovora o osiguranju i izvršavanjem određenih preuzetih obveza.“ (Bjelić, 2002:26)

Osiguravajuće društvo je dužno sve podatke o osiguraniku, odnosno o klijentu, čuvati tajnima. Ta obveza odnosi se na članove tijela društva za osiguranje, njegove dioničare, osobe koje obavljaju reviziju i radnike te druge osobe kojima su na bilo koji način dostupni zaštićeni podaci. Oni ne smiju te podatke priopćavati trećim osobama, iskoristiti ih protiv interesa društva za osiguranje i njegovih klijenata niti smiju omogućiti da ih koriste treće osobe.

Obveza čuvanja povjerljivih podataka postoji za navedene osobe i nakon prestanka rada u društvu za osiguranje, odnosno nakon prestanka svojstva dioničara ili članstva u tijelima društva za osiguranje.

5. Zloupotroba osiguranja

„Prijevare i zloupotrobe u osiguranju postoje otkad postoje i osiguravajuća društva. Međutim, s vremenom i razvojem tehnologije uznapredovali su modusi operandi prijevare i zloupotroba u osiguranju što dovodi do progresivnog porasta nastupajućih štetnih posljedica. Ako uzmemo u obzir visinu nastale štete, valja naglasiti, da se u slučaju pribavljanja male protupravne imovinske koristi radi o kriminalnim radnjama koje se mogu okarakterizirati kao bagatelne, neznatne, dok u slučaju nastanka velikih štetnih posljedica možemo govoriti o kaznenim djelima organiziranog kriminaliteta.“ (Božić, 2017: 301)

To znači da osobe koje se bave zloupotrobom osiguranja mogu biti osobe koje su obični ljudi kojima se samo ukazala prilika za zaradu i htjeli su je iskoristiti, naravno, na krivi način, pa sve do organiziranih skupina prevaranata koji se time bave u sklopu kriminalne organizacije koja ima različite vrste dobro uhodanih ljudi na različitim položajima. Najviše zloupotroba osiguranja ima na području prevare kod auto osiguranja, odnosno osiguranja motornih vozila. Također, dosta zastupljene su i prevare na području polica zdravstvenog i životnog osiguranja.

Matijević (2004) smatra da počinitelji ovih kaznenih djela većinom ne razmišljaju o tome kao o kažnjivom ponašanju. Oni najčešće smatraju da nisu napravili nikakvo veliko kazneno djelo jer u njemu nema žrtava, osim osiguravajućeg društva – koje ionako ima promet i profit.

Prema internetskoj stranici (<https://www.zakon.hr/z/75/Zakon-o-obveznim-odnosima>):

- Ako jedna strana izazove zabludu kod druge strane ili je održava u zabludi u namjeri da je time navede na sklapanje ugovora, druga strana može zahtijevati poništaj ugovora i onda kad zabluda nije bitna.
- Strana koja je sklopila ugovor pod prijevaram ima pravo zahtijevati naknadu pretrpljene štete.
- Ako je prijevaru učinila treća osoba, prijevara utječe na sam ugovor ako je druga ugovorna strana u vrijeme sklapanja ugovora znala ili morala znati za prijevaru.
- Besplatni se ugovor može poništiti i kad je prijevaru učinila treće osoba, bez obzira na to je li druga ugovorna strana u vrijeme sklapanja ugovora znala ili morala znati za prijevaru.

Prema internetskoj stranici za zlouporabu osiguranja (<https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>):

- Tko s ciljem da sebi ili drugome pribavi osigurninu uništi, ošteti ili sakrije stvar koja je osigurana protiv uništenja, oštećenja, gubitka ili krađe, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.
- Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko s ciljem da sebi ili drugome pribavi pravo iz osiguranja, socijalnog osiguranja ili socijalne skrbi hini bolest, tjelesno ozlijedi sebe ili drugoga ili sebi ili drugome naruši zdravlje.

„Kazneno djelo prijevare nalazi se među kaznenim djelima protiv imovine, te je propisano kao delictum communium, odnosno ovo kazneno djelo može počinuti bilo koja osoba. Kazneno djelo prijevare biti će dovršeno samo ako su ispunjena i ostvarena četiri objektivna obilježja:

1. lažno prikazivanje ili prikrivanje činjenica
2. zabluda na strani raspolagatelja imovinom
3. raspolaganje imovinom
4. šteta,

ali isto tako mora biti ostvareno i subjektivno obilježje koje se odnosi na postupanje počinitelja s ciljem pribavljanja imovinske koristi za sebe ili drugu osobu, dakle, kod počinitelja mora postojati specijalna prijevarena namjera dolus specialis u vrijeme počinjena djela.“ (Božić, 2017:305)

„U statističkim podacima američkog Udruženja za borbu protiv prijevera u osiguranju, navodi se da osiguravajuća društva u Americi godišnje zbog prijevera izgube oko 80 milijardi dolara, dok Ured za suzbijanje prijevera u Francuskoj smatra da je 15 posto svih isplaćenih odšteta temeljeno na lažnim prijavama, što ostavlja za sobom gubitak od 2,5 milijardi eura. (Božić, 2017:304)

U Republici Hrvatskoj, godišnja šteta koja nastane zlouporabom osiguranja, iznosi oko 250 do 300 milijuna kuna. Dvoršek (2006) navodi da Hrvatski ured za osiguranje ima odličnu bazu podataka i razvijenu suradnju sa osiguravateljima i Ministarstvom unutarnjih poslova. To dovodi do lakšeg otkrivanja prevara i zlouporaba osiguranja.

„Temeljni oblik prijevare čini onaj tko dovede nekoga lažnim prikazivanjem činjenica u zabludu ili ga održava u zabludi pa ga time navede da na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini

ili ne učini, sve s ciljem da sebi ili drugome pribavi protupravnu imovinsku korist. Zakonom je propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.“ (Božić, 2017:305)

Zlouporebe osiguranja dijele se po nekoliko različitih kriterija. To su:

- Zlouporeba na temelju žrtve
- Zlouporeba na temelju broja sudionika
- Zlouporeba na temelju frekvencije
- Zlouporeba na temelju financijskih posljedica
- Zlouporeba na temelju intenziteta
- Zlouporeba na temelju vjerojatnosti
- Zlouporeba na temelju teritorija
- Zlouporeba na temelju počinjenja.

Kod zlouporebe na temelju žrtve važno je da li je osoba žrtva ili počinitelj. Postoje dvije moguće situacije u ovisnosti o tome da li se djelatnošću osiguranja bavi žrtva ili počinitelj, pa se tako razlikuju:

- Vanjska prevara
- Unutarnja prevara.

Vanjska prevara se odnosi na situacije kada se prevarama bave osobe koje nisu uključene u djelatnost osiguranja, odnosno kada neka treća osoba počinu zlouporebu, pa se ta prevara prenosi na odnose između osiguratelja i osiguranika. Unutarnja prevara se odnosi na situacije kada prevaru napravo netko tko je uključen u djelatnost osiguranja. Dakle, tada zlouporebu radi osiguranik koji radi štetu osiguratelju ili osiguratelj koji radi štetu osiguraniku.

Kod zlouporebe na temelju broja sudionika važno je da li je prevaru počinila jedna osoba ili više osoba. Prema ovom kriteriju razlikuju se:

- Individualna prevara
- Organizirana prevara.

Prema internetskoj stranici (<https://www.zakon.hr/z/75/Zakon-o-obveznim-odnosima>):

- Ako je neka stvar osigurana kod dva ili više osiguratelja od istog rizika, za isti interes, za isto vrijeme i za istog osiguranika, tako da zbroj osiguranih iznosa ne prelazi vrijednost te stvari (višestruko osiguranje), svaki osiguratelj odgovara za ispunjenje u potpunosti obveza nastalih iz ugovora koji je on sklopio.

- Ako pak, zbroj osiguranih iznosa prelazi vrijednost osiguranih stvari (dvostruko osiguranje), a pri tome ugovaratelj osiguranja nije postupio nesavjesno, sva ta osiguranja pravovaljana su, i svaki osiguratelj ima pravno na ugovorenu premiju za razdoblje osiguranja u tijeku, a osiguranik ima pravo zahtijevati od svakog pojedinog osiguratelja naknadu prema ugovoru sklopljenim s njim, ali ukupno ne više od iznosa štete.
- Kad se dogodi osigurani slučaj, ugovaratelj osiguranja dužan je obavijestiti o tome svakog osiguravatelja istog rizika i priopćiti mu imena i adresa ostalih osiguratelja te iznose osiguranja pojedinih ugovora sklopljenih s njima.
- Nakon isplate naknade osiguraniku svaki osiguratelj snosi dio naknade u razmjeru u kojem stoji iznos osiguranja na koji se on obvezao prema ukupnom zbroju iznosa osiguranja, te osiguratelj koji je platio više ima pravo zahtijevati od ostalih osiguratelja naknadu više plaćenog.
- Ako je neki ugovor sklopljen bez naznake iznosa osiguranja ili uz neograničeno pokriće, smatra se ugovorom sklopljenim uz najviši iznos osiguranja.
- Za dio osiguratelja koji ne može platiti odgovaraju ostali osiguratelji razmjerno svojim dijelovima.
- Ako je ugovaratelj osiguranja sklopio ugovor o osiguranju kojim je nastalo dvostruko osiguranje ne znajući za ranije sklopljeno osiguranje, on može, bez obzira je li prijašnje osiguranje sklopio on ili netko drugi, u roku od mjesec dana otkad je saznao za to osiguranje, zahtijevati odgovarajuće sniženje iznosa premije i ima pravo na premiju za tekuće razdoblje.
- Ako je do dvostrukog osiguranja došlo zbog smanjenja vrijednosti osigurane stvari za trajanje osiguranja, ugovaratelj ima pravo na odgovarajuća sniženja iznosa osiguranja i premija, počev od dana kad je svoj zahtjev za sniženja priopćio osiguratelju.
- Ako je pri nastanku dvostrukog osiguranja ugovaratelj osiguranja postupio nesavjesno, svaki osiguravatelj može zahtijevati poništaj ugovora.

Jedan od kriterija podjela prijevara osiguranja je učestalost ponavljanja kaznenog djela, pa razlikujemo:

- „Pojedinačnu prijevaru, gdje se podrazumijevaju one situacije koje se samo sporadično ili povremeno javljaju; to su individualni slučajevi, bilo da su im počinitelji individualni, bilo da su im posljedice individualne;

- Serijska prijevara, gdje se podrazumijevaju one situacije koje se relativno učestalo javljaju; to su učestali ili lančani slučajevi, bilo da su im počinitelji uvijek isti, bilo da su osigurani rizici isti odnosno da su im posljedice iste (npr. uvijek isti osiguranici su i oštećenici ili pogađaju uvijek iste rizike i sl.)“ (Matijević, 2004:14)

Kod zlouporaba na temelju financijskih posljedica važno je da li se dogodila mala ili velika prevara. Kod male prevare radi se o tome da su posljedice za žrtvu sporadične i neznatne. To su situacije u kojima žrtva, većinom osiguratelj, slučajno isplati viši iznos od potrebnog i realnog. Malom prevarom, odnosno zlouporabom smatra se iznos koji ne prelazi 2.000,00 kn. Velike prevare se odnose na situacije u kojoj se za žrtvu događa značajna imovinska posljedica. Znatna imovinska korist je pojam kojeg koristi i Vrhovni sud, a odnosi se na imovinsku korist koja prelazi 60.000,00 kn.

Što se tiče zlouporaba na temelju intenziteta, to se odnosi na ono čime se počinitelj služi da bi ostvario svoj naum. Postupci i radnje kojima se on služi zaista mogu biti različiti. Počinitelj se može služiti sitnijim lažima kako bi došao do svog cilja, a može se poslužiti i ozbiljnim prijetnjama ili čak i silom.

Prema tome se razlikuju:

- Tvrda prevara
- Meka prevara.

Kod tvrde prevare dolazi do situacija u kojima se radi o teškim ucjenama, lažima, obmanjivanju žrtve, prijetnjama i ucjenama. Može doći i do primjene sile. Tu se govori o teškim kaznenim djelima koja počinitelj radi kako bi od žrtve ishodovao neki svoj cilj. Također, kod ovakvih djela radi se o namjeri i isplaniranim aktivnostima. Kod meke prevare se radi o situacijama u kojima se počinitelj služi malim lažima. On ne primjenjuje nikakvu silu ni neka teža kaznena djela, ali služi se prešućivanjem istine, dovođenjem i održavanjem u zabludi i slično.

Kod zlouporaba na temelju vjerojatnosti razlikuju se:

- „slučajna prijevara, gdje se podrazumijevaju one situacije koje akcidentalno pojavljuju i koje se mogu podvesti pod uzrečicu „prilika čini čovjeka lopovom“; to su najčešće slučajevi kada se osiguranicima/oštećenicima tijekom obrade šteta, a zbog loše organiziranosti osiguratelja, omogući da se „malo okoriste“ (build up claims). Takve prijevare u praksi često ostaju neotkrivene, postupak dokazivanja takve vrste prijevara

je dosta složeniji budući da se namjera prijevare javlja kasnije nego što je to slučaj s planiranom;

- planirana prijevarena, gdje se podrazumijevaju one situacije koje su unaprijed namjeravanje, promišljene ili pripremljene; to su slučajevi kada se želi od osiguratelja ishoditi osigurnina/odšteta iako se na nju nema pravo (npr. fingirane prometne nesreće). Razlika od slučajne prijevare je u tome što se ovdje prijevarena planira od samog početka, odnosno namještaju se okolnosti i događaji koji bi doveli do isplate osigurnine. Posljedice planirane prijevare u odnosu na slučaju su puno značajnije, te se u praksi njima najčešće bave kriminalne organizacije.“ (Matijević, 2004:15)

Kod zloporaba na temelju teritorija, govori se o prevarama koje mogu nastati na području jedne zemlje ili na području više zemalja. Također, u takve prevare mogu biti uključeni i državljani samo jedne zemlje ili više državljana iz više različitih zemalja. Važno je odrediti teritorijalnost zato što se prema njoj mora odrediti koji sud je nadležan za suđenje i za odluku o kazni.

Kod ovog kriterija postoje sljedeće vrste prevara:

- tuzemna prevara
- inozemna prevara
- međunarodna prevara.

Tuzemna prevara podrazumijeva kazneno djelo počinjenja zloporabe osiguranja na području domaće države sa uključenim počiniteljima koji su domaći državljani. To bi se odnosilo, primjerice, na počinjenje kaznenog djela u Republici Hrvatskoj kojeg su počinili hrvatski državljani.

Općinski sudovi imaju stvarnu nadležnost za suditi u prvom stupnju u Republici Hrvatskoj, budući da zloporabe i prijevare spadaju u kaznena djela za koje je zakonom propisana kao glavna kazna novčana kazna ili kazna zatvora do osam godina. U drugom stupnju županijski sudovi su ovlašteni odlučivati o žalbama protiv odluka općinskih sudova.

Inozemna prevara se odnosi na situacije koje su nastale na području strane države ili one situacije u kojima su uključeni strani državljani. Tu se radi o slučajevima kada se prevara dogodi na teritoriju neke inozemne države i kada je počine strani državljani.

„Međunarodna (transnacionalna), gdje se podrazumijevaju one situacije koje se manifestiraju na području raznih država ili one situacije u kojima su uključeni razni strani državljani; to su

slučajevi kada se primjerice ugovor o osiguranju sklopi u jednoj državi a prijevara počini na području neke strane države, odnosno slučajevi gdje su počinitelji državljani raznih država a prijevarna situacija se proteže kroz teritorij više država.“ (Matijević, 2004:17)

„Prijevare osiguranja mogu se podijeliti prema vremenu nastanka situacija, te se prema tome može odrediti dali se radi o ugovornoj ili predugovornoj odgovornosti.

- Predugovorna prijevara, gdje se podrazumijevaju one situacije koje su prethodile sklapanju ugovora (npr. netočna ponuda za osiguranje).
- Ugovorna prijevara, koja se odnosi na situacije nakon sklapanja ugovora, a prije nastupa šetnog događaja. U tim situacijama se osigurani slučaj nije ni dogodio, odnosno dogodio se, no šteta je dorađena i povećana, pa je zahtjev neosnovan ili pretjeran u cijelosti ili djelomično.“ (Kaleb, 2012:6)

Kaleb (2012) navodi nekoliko uzroka zlorporaba osiguranja koji su detektirani u praksi:

- netočna percepcija javnosti o osiguranju, javnost smatra osiguravajuća društva iznimno bogatim. Isto tako mišljenja su kako jedna isplaćena fiktivna šteta neće imati nikakav utjecaj na sama osiguravajuća društva,
- plaćanje premije koju osiguranici nisu iskoristili, budući da im se u osiguranom razdoblju nije ništa dogodilo smatraju kako bi na ovaj način mogli vratiti dani novac,
- osjećaj prevarenosti od strane osiguravajućeg društva, za koje počinitelji smatraju kako su bogatstvo stekli bez imali rada naplaćivanjem visokih premija za osiguranje,
- tolerancija javnosti prema prijevarama u osiguranju, javnost ne reagira na počinjenje ovih kaznenih djela i smatra da se to obično radi kod osiguranja
- prijevare i zlorporabe se smatraju lako izvodljivima, odnosno počinitelji svrstavaju ova kaznena djela u niskorizični kriminal,
- pasivnost samih osiguravatelja, gdje postoji odsustvo istinske volje za suzbijanje prijevara i zlorporaba osiguranja, loša organizacija osiguranja „izaziva“ i one potencijalno savjesne korisnike osigurateljeve usluge,
- pravna zaštita je neadekvatna, nefunkcioniranje pravne države i tijela državnih vlasti omogućuju pojedincima da se nezakonito okoriste osiguranjem unaprijed računajući na neefikasno sankcioniranje.

„Koliko su zapravo prijevare u osiguranju „skup“ rizik poslovanja teško je točno utvrditi iz više razloga:

- nema podataka o ukupnom broju prijevara jer ih mnoštvo ostaje neotkriveno
- 25% osiguratelja u mogućnosti je baviti se ovim problemom
- konkretne posljedice se razlikuju od tržišta do tržišta.

Prijevare u osiguranju zahvaćaju sve vrste osiguranja, ali su prijevarama ipak najviše podložne one najmasovnije, jer sama masovnost (veliki broj osiguranika i oštećenika) priječi jednu sistemsku i temeljitu kontrolu svakog pojedinog slučaja.“ (Kaleb, 2012:7)

6. Kaznenopravni aspekti zlouporabe osiguranja

Prevare i zlouporabe osiguranja nisu nova stvar i nikako ne karakteriziraju samo moderno doba. One postoje otkada su se osnovala prva osiguravajuća društva. Osiguratelj se u svakom slučaju izlaže riziku od prevare od strane osiguranika samim potpisivanjem ugovora. Štetne posljedice su različitih razmjera. To ovisi prije svega o vrsti osiguranja, a onda i o premiji, te o ugovorenim policama osiguranja.

6.1. Analiza zlouporabe osiguranja u Hrvatskoj od 2015. do 2019. godine

U ovom dijelu rada se analizira zlouporaba osiguranja u Hrvatskoj od 2015. do 2019. godine. U tablicama se prikazuje ukupan broj osoba koje su optužene za kaznena djela, te ukupan broj zlouporaba osiguranja, broj žena i broj muškaraca .

Tablica 1 prikazuje ukupan broj osoba koje su optužene za kaznena djela u Republici Hrvatskoj u 2015. godini. Ukupan broj optuženih za kaznena djela bio je 15 198 osoba. Od toga je bilo 1 899 žena i 13 299 muškaraca. Prema Državnom zavodu za statistiku (2016.), u 2015. godini bilo je ukupno 10 slučajeva zlouporabe osiguranja u Republici Hrvatskoj. Od toga je bilo dvije optužene žene i osam optuženih muškaraca. Prema dostupnim podacima, ukupan broj zlouporaba osiguranja, naspram ukupnog broja počinjenja kaznenih djela u Hrvatskoj, čini 0.07% u 2015. godini.

Tablica 1. Broj osoba optuženih za kaznena djela u odnosu na broj optuženih za zlouporabu osiguranja u 2015. godini

	Optuženi za kaznena djela	Optuženi za zlouporabu osiguranja	% optuženih za zlouporabu osiguranja
Žene	1 899	2	0,11
Muškarci	13 299	8	0,06
Ukupno	15 198	10	0,07

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku. Dostupno na:

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/10-01-02_01_2016.htm

Tablica 2 pokazuje ukupan broj osoba optuženih za kaznena djela počinjena u Republici Hrvatskoj je u 2016. godini. Ukupan broj optuženih za kaznena djela iznosio je 15 899. Od tog broja, žene su činile 2 096 osoba, a muškarci 13 793 osoba. U 2016. godini se dogodio porast zlouporabe osiguranja u Hrvatskoj u odnosu na 2015. godinu. Dakle, 2016. godine bilo je ukupno 16 zlouporaba osiguranja. Od toga je bilo dvije optužene žene i 14 optuženih muškaraca. Dostupni podaci ukazuju na to da je udio kaznenih djela zlouporaba osiguranja u ukupnom broju optužbi za kaznena djela iznosio 0,1%.

Tablica 2. Broj osoba optuženih za kaznena djela u odnosu na broj optuženih za zlouporabu osiguranja u 2016. godini

	Optuženi za kaznena djela	Optuženi za zlouporabu osiguranja	% optuženih za zlouporabu osiguranja
Žene	2 096	2	0,1
Muškarci	13 793	14	0,1
Ukupno	15 889	16	0,1

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku. Dostupno na:

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/10-01-01_01_2017.htm

Tablica 3 prikazuje broj ukupno optuženih osoba za kaznena djela u 2017. godini i iznosio je 14 466. Od toga je broj žena bio 1 987, a broj muškaraca 12 479. U 2017. godini se u odnosu na 2016. godinu dogodilo značajno smanjenje kaznenog djela zlouporabe osiguranja. Ukupan broj zlouporaba osiguranja bio je sedam slučajeva. Od toga su optuženima proglašene dvije žene i pet muškaraca. Udio kaznenih djela zlouporabe osiguranja u ukupnom broju kaznenih djela iznosio je 0,05% što predstavlja značajno smanjenje u odnosu na prethodnu godinu.

Tablica 3. Broj osoba optuženih za kaznena djela u odnosu na broj optuženih za zlouporabu osiguranja u 2017. godini

	Optuženi za kaznena djela	Optuženi za zlouporabu osiguranja	% optuženih za zlouporabu osiguranja
Žene	1 987	2	0,1
Muškarci	12 479	5	0,04
Ukupno	14 466	7	0,05

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku. Dostupno na:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/10-01-01_01_2018.htm

Tablica 4 prikazuje ukupan broj osoba optuženih za kaznena djela je u 2018. godini, a iznosio je 14 110 osoba. Od ukupnog broja, 1 924 osobe činile su žene, a 12 186 osoba činili su muškarci. U 2018. godini se u odnosu na 2017. godinu ponovo događa porast zlouporaba osiguranja. U 2018. godini bilo je ukupno 15 slučajeva zlouporaba osiguranja, od čega četiri žene i 11 muškaraca koji su optuženi za ovo kazneno djelo. Udio kaznenih djela zlouporabe osiguranja u ukupnom broju kaznenih djela za koje su osobe optužene u 2018. godini, čini 0,11%, što je najveći postotak iz godina koje su analizirane u ovom radu.

Tablica 4. Broj osoba optuženih za kaznena djela u odnosu na broj optuženih za zlouporabu osiguranja u 2018. godini

	Optuženi za kaznena djela	Optuženi za zlouporabu osiguranja	% optuženih za zlouporabu osiguranja
Žene	1 924	4	0,2
Muškarci	12 186	11	0,1
Ukupno	14 110	15	0,11

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku. Dostupno na:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/10-01-01_01_2019.htm

Tablica 5 prikazuje ukupan broj osoba koje su optužene za kaznena djela od 2015. do 2019. godine, a iznosi 59 663 osobe. Od toga broj žena iznosi 7 906, a broj muškaraca 51 757. Ukupan broj zlouporaba osiguranja za promatrano razdoblje iznosi 48 kaznenih djela zlouporaba. Od toga su 10 kaznenih djela počinile žene, a 38 kaznenih djela muškarci.

Ukupno gledajući, u promatranom razdoblju, udio kaznenih djela zlouporaba osiguranja u ukupnom broju optužbi za kaznena djela, iznosi 0,08%.

Tablica 5. Broj osoba optuženih za kaznena djela u odnosu na broj optuženih za zlouporabu osiguranja od 2015. do 2019. godine

	Optuženi za kaznena djela	Optuženi za zlouporabu osiguranja	% optuženih za zlouporabu osiguranja
Žene	7 906	10	0,13
Muškarci	51 757	38	0,07
Ukupno	59 663	48	0,08

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku. Dostupno na:

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication

6.2. Primjeri zlouporabe

Gotovo u svakoj vrsti osiguranja postoje primjeri načina na koje se to osiguranje moglo izigrati i napraviti zlouporabu. U ovom radu govorit će se o zlouporabama na području osiguranja motornih vozila, što je najčešći primjer zlouporabe, te o prevarama u području životnog osiguranja i osiguranja imovine.

6.2.1. Zlouporaba osiguranja motornih vozila

Vezano uz zlouporabu osiguranja motornih vozila, najčešći oblici prevara su prometne nezgode koje se nisu dogodile i računi iz auto servisa koji ne odgovaraju usluzi koja je zaista plaćena. Također, često se događa i lažna prijava otuđenih automobila koji zapravo budu skriveni od strane vlasnika kako bi mogao dobiti puni iznos osiguranja.

„Raspon nastalih šteta ide od onih manjih, obično u slučajevima kada osiguranik zahtijeva naknadu štete onih predmeta koji zakonito nisu niti bili dio štete, pa sve do težih prijevара, primjera radi u slučaju automobilskih prometnih nezgoda koje su lažirane ili se pak nisu niti dogodile ili se radi o podnesenim odštetnim zahtjevima osoba koje nisu bile u predmetnom vozilu *tempore criminis* kada se dogodila prometna nezgoda.“ (Ristić, Đoković, 2013:303)

Da bi se na motornom vozilu mogla isplatiti šteta, procjenitelj mora napisati izvještaj o procjeni štete. Dakle, osoba koja se bavi zlouporabom osiguranja, odnosno osiguranik, mora biti u suradnji sa procjeniteljem.

„Na taj način procjenitelj piše izvid štete koji ne odgovara realnom činjeničnom stanju čime čini koruptivno kazneno djelo. I djelatnici prometne policije izloženi su riziku da zlouporabe svoj službeni položaj i ovlasti te da napišu dokumentaciju o fiktivnim prometnim nezgodama s ciljem ostvarivanja nepripadajuće naknade štete iz osiguranja.“ (Božić, 2017:310)

6.2.2. Prevare u području životnog osiguranja

„Životno osiguranje je vid osiguranja kod kojeg se osigurava život ili zdravlje, a novčana naknada koju osiguravajuće društvo isplaćuje u slučaju nastanka štetnog događaja može biti jednokratna ili višekratna ovisno o ugovorenoj polici osiguranja. U okviru životnog osiguranja prijevare i zlouporabe mogu se odnositi na slučajeve nastanka smrti, nesretnog slučaja, ozljede, dopunskog zdravstvenog osiguranja.“ (Božić, 2017:303)

Kod životnog osiguranja zlouporaba se temelji na liječničkoj dokumentaciji i pisanju lažnih izvještaja i nalaza. Osiguranik mora biti u suradnji sa liječnikom koji će takvu dokumentaciju napraviti. Liječnik za takav nalaz i dokumentaciju u većini slučajeva zahtijeva i prima mito, odnosno čini kazneno djelo prevare i primanja mita. Osiguranik tada upotrebljava lažni nalaz kako bi počinio zlouporabu osiguranja, obećava, nudi i daje mito zdravstvenom radniku i time čini i kazneno djelo davanja mita, uz kazneno djelo zlouporabe osiguranja.

6.2.3. Kaznena djela u osiguranju imovine

Kaznena djela u osiguranju imovine, odnosno zlouporaba osiguranja imovine je veoma raznolika. Kaznena djela se u ovom slučaju kreću od lakših, poput lažnih prijava krađe imovine, do težih kao što su nanošenje štete vlastitoj imovini.

Teža djela mogu biti primjerice izazivanje požara ili poplave, uništavanje vlastite imovine u svrhu dobivanja veće naknade iz osiguranja i slično. Osiguranik i u ovom slučaju daje mito procjenitelju kako bi izvještaj bio u skladu sa svrhom.

7. Suzbijanje zlouporabe osiguranja

Suzbijanje zlouporabe osiguranja, nažalost, teško može doći do izražaja s obzirom na kompleksnost problema. Za ova kaznena djela propisuju se adekvatne kazne, no to nije dovoljno s obzirom na to da se zlouporaba zapravo vrlo teško otkrije, a kada se otkrije, teško ju je i dokazati. Drugi problem je u tome što su kod zlouporaba zapravo počinjena i druga kaznena djela jer su počinitelji najčešće povezani i sa vještacima i sa liječnicima i sa procjeniteljima koje trebaju da bi im dali određenu dokumentaciju koja im je potrebna i koja im pomaže. Tu se dakle zlorabi i povjerenje, a čini se i kazneno djelo davanja i primanja mita.

„Prepoznavanje prijevara u osiguranju moguće je kroz kontinuirano i trajno educiranje zaposlenika u osiguranju kroz specijalističke seminare i predavanja, uporaba znakova opasnosti kod prijevara, razmjene tzv. crnih lista osoba koje se često pojavljuju kao podnositelji zahtjeva za naknadu šteta, korištenje unutarnjih kontrola (interne revizije) i vanjskih kontrola (privatni istražitelji i sl.), korištenje baze podataka, nadzor nad zaposlenicima kroz posrednu prevenciju i sl.“ (Peran, 2008:91)

Ključno je da se zlouporaba osiguranja na vrijeme prepozna i prijavi. Prijava bi se trebala odraditi prije isplate štete i potrebno je počiniteljima oduzeti svu imovinsku korist. Počinitelji zapravo uvijek mogu naći druge načine za iskorištavanje cijelog sustava, a to pogotovo dolazi do izražaja kada se radi o velikim financijskim iznosima.

„Tada bi imperativ trebao biti da se takve prijevarne aktivnosti otkriju što je ranije moguće, i da se počinitelji brzo otkriju. Dodatni razlog suzdržljivosti u prijavljivanju prijevara jest iskustvo da nakon složenog procesa, do ishoda eventualne osude počinitelja prijevari može proteći nekoliko godina. Često takva presuda ne može nadoknaditi troškove koje je prevareni podnio, niti može povratiti otuđenu imovinu.“ (Peran, 2008:91)

Postoji model za kontrolu zlouporaba osiguranja, a on obuhvaća sljedeće faze:

- Provjera
- Istraga
- Pokretanje postupka.

Hrvatski ured za osiguranje pokrenuo je 2011. godine inicijativu vezanu uz Protokol o suradnji u sprečavanju prevara u osiguranju. Njega su potpisala osiguravajuća društva iz nekoliko zemalja, točnije Mađarske, Slovenije, Makedonije, Crne Gore, Srbije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Zemlje su se obvezale na suradnju i razmjenu informacija i iskustava.

„Potpisnice Protokola obvezuju se tako na suradnju i razmjenu informacija o aktivnostima koje poduzimaju s ciljem sprječavanja prijevara u osiguranju na razini udruženja osiguratelja, na razmjenu statističkih i drugih dostupnih pokazatelja koji ukazuju na različite aspekte prisutnosti i posljedice prijevara u osiguranju na vlastitim tržištima, razmjenu podataka o sustavima detekcije i prevencije prijevara u osiguranju koje razvijaju i primjenjuju njihovi članovi (društva za osiguranje) i udruženja osiguratelja, te razmjenu podataka o razvoju i primjeni odredbi nacionalnih zakonodavstva koje se odnosi na tu problematiku te postojeću sudsku praksu.“
(<https://www.huo.hr/hrv/prijevare-u-osiguranju/70/>)

8. Zaključak

Osiguranje podrazumjeva prenošenje postojećeg ili potencijalnog rizika na osiguratelja uz premiju ili novčanu naknadu. Kod osiguranja se pojavljuje problem zlorabe, a predstavlja problem koji se može promatrati na globalnoj razini. Ovaj problem nije novi. On postoji otkad postoje i osiguravajuća društva. Velik broj prevara ostaje neotkriven, za što postoje dva razloga. Prvi razlog leži u tome što je prevare teško vidjeti, a teško ih je i dokazati. Drugi razlog je u tome što prevare većinom rade ljudi koji su organizirani kao grupa. U tim grupama se nalazi cijeli tim ljudi koji se sastoji od počinitelja, liječnika, vještaka i procjenitelja.

U javnosti prevladava dojam da kod ovih kaznenih djela nema žrtava i da se zbog toga možda i ne mogu smatrati kaznenim djelima. To je u potpunosti pogrešan dojam. Osiguravajuća društva trpe velike štete zbog ovakvih kaznenih djela, a neka od njih moraju proći skup i dugotrajan proces reorganizacije kako bi mogli nastaviti poslovati. Zloraba osiguranja pogađa ekonomiju i financijske sustave.

U radu se analizira zloraba osiguranja u Hrvatskoj od 2015. do 2019. godine. U 2015. godini zloraba osiguranja naspram ukupnog broja počinjenja kaznenih djela u Hrvatskoj, čini 0,07%. U 2016. godini taj broj raste na 0,1% zlorabe osiguranja. 2017. godine dolazi do smanjenja zloraba osiguranja i pada na 0,05%. U 2018. godini postine najviši postotak zlorabe osiguranja od 0,11%. Od 2015. do 2019 udio kaznenih djela zloraba osiguranja u ukupnom broju optužbi za kaznena djela, iznosi 0,08%. 2015. godine ukupan broj optuženih za zlorabu osiguranja je bio 10, 2016. godine ukupan broj je bio 16, 2017. godine ukupan broj je 7, 2018. godine ukupan broj je 15, i ukupan broj broj optuženih za zlorabu osiguranja od 2015. do 2019. godine je bio 48. Podaci pokazuju da je najveći broj optuženih za zlorabu osiguranja bio 2016. godine i iznosio je 16 ljudi. Najmanji broj broj optuženih za zlorabu osiguranja je bio 2017. godine i iznosio je 7 ljudi. Analizom podataka može se zaključiti da se ne može prognozirati broj ljudi optuženih za zlorabu osiguranja. Iz analiziranog se zaključuje da se prihvaća navedena hipoteza da postoji ugroza financijskih sustava zbog protupravnog ponašanja u djelatnostima osiguranja. Ugrozu financijskog sustava zbog protupravnog ponašanja se može smanjiti metodama kontrole u koje spadaju provjera, istraga i pokretanje postupka

S obzirom na to da su gubitci veliki i na globalnoj i na lokalnoj razini, može se zaključiti da je hipoteza ovog rada potvrđena. Zaista postoji ugroza financijskih sustava zbog protupravnih

ponašanja u djelatnostima osiguranja. U Republici Hrvatskoj, gubitci od zlouporaba osiguranja, godišnje iznose od 250 do 300 milijuna kuna.

LITERATURA

Zakoni:

1. Kazneni zakon, pročišćeni tekst zakona, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>, datum pristupanja: 10. lipanj 2020. godine
2. Zakon o obveznim odnosima, pročišćeni tekst zakona, NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, na snazi od 05.04.2018., dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/75/Zakon-o-obveznim-odnosima>, datum pristupanja: 9. lipanj 2020. godine
3. Zakon o osiguranju, NN 30/15, 112/18, 63/20, na snazi 06.06.2020., dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/369/Zakon-o-osiguranju>, datum pristupanja: 20. lipanj 2020. godine

Izvor:

1. Andrijašević, S., Petranović, V. (1999.): *Ekonomika osiguranja*, Zagreb
2. Bjelić, M. (2002.): *Osiguranje i reosiguranje*, Tectus, Zagreb
3. Božić, V. (2017): *Kaznenopravni aspekti prijevera i zlouporaba u osiguranju kao oblik neznatnog i organiziranog kriminaliteta*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
4. Ćurak, M., Jakovčević, D. (1999.): *Osiguranje i rizici*, RRiF, Zagreb
5. Dobrić, S. (2006.) *Zlouporaba osiguranja*, Osiguranje, broj 12, Zagreb
6. Dvoršek, A. (2006.): *Ograničene mogućnosti policije u borbi protiv prevara u osiguranju*, Svijet osiguranja, Zagreb
7. Gorenc, V. (2014.): *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb
8. Kaleb, Z. (2012.): *Kazneno djelo prijevera i zlouporabe u osiguranju*, Informator, broj 6082, Zagreb
9. Kaleb, Z. (2012.): *Kazneno djelo zlouporabe osiguranja prema novom kaznenom zakonu*, Osiguranje, broj 10, Zagreb
10. Kaleb, Z. (2011.): *Kazneno djelo zlouporabe i prijevera u osiguranju u sudskoj praksi*, Osiguranje, broj 3/4, Zagreb
11. Matijević, B. (2004.): *Prijevera u osiguranju*, Osiguranje, broj 12, Zagreb
12. Matijević, B. (2006.) *Prijevera u osiguranju s posebnim osvrtom na zlouporabe indentiteta u osiguranju*, Osiguranje broj 11, Zagreb
13. Matijević, B (2007.): *Osiguranje u praksi*, Naklada, Zadar

14. Novoselac P. (2009.) *Sudska praksa*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16, br. 2/2009, Zagreb
15. Peran, B. (2008.) *Prijevara u pomorskom prijevozu*, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, broj 1-2/2008, Šibenik

Internet stranice:

1. Državni zavod za statistiku (2016.): Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2015., Statistička izvješća, Zagreb, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1576.pdf, datum pristupanja: 15. lipanj 2020. godine
2. Državni zavod za statistiku (2016.): Punoljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2015., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/10-01-01_01_2016.htm, datum pristupanja: 15. lipanj 2020. godine
3. Državni zavod za statistiku (2017.): Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2016., Statistička izvješća, Zagreb, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/SI-1605.pdf, datum pristupanja: 15. lipanj 2020. godine
4. Državni zavod za statistiku (2017.): Punoljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2016., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/10-01-01_01_2017.htm, datum pristupanja: 15. lipanj 2020. godine
5. Državni zavod za statistiku (2018.): Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2017., Statistička izvješća, Zagreb, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/SI-1627.pdf, datum pristupanja: 15. lipanj 2020. godine
6. Državni zavod za statistiku (2018.): Punoljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2017., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/10-01-01_01_2018.htm, datum pristupanja: 15. lipanj 2020. godine
7. Državni zavod za statistiku (2019.): Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2018., Statistička izvješća, Zagreb, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1650.pdf, datum pristupanja: 16. lipanj 2020. godine
8. Državni zavod za statistiku (2019.): Punoljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2018. godini, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/10-01-01_01_2019.htm, datum pristupanja: 16. lipanj 2020. godine

9. HANFA (2018.): Osiguranje, dostupno na: <https://www.hanfa.hr/getfile.ashx/?fileId=42496>, datum pristupanja: 6. lipanj 2020. godine
10. Hrvatski ured za osiguranje: Prijevare u osiguranju, dostupno na: <https://www.huo.hr/hrv/prijevare-u-osiguranju/70/>, datum pristupanja: 18. lipanj 2020. godine
11. Štedopis.hr (2016.): Što je osiguranje?, Institut za financijsko obrazovanje, dostupno na: <https://www.stedopis.hr/sto-je-osiguranje/>, datum pristupanja: 25. svibanj 2020. godine

POPIS SLIKA

Slika 1. Klasifikacija rizika.....	11
------------------------------------	----

POPIS TABLICA

Tablica 1. Broj osoba optuženih za kaznena djela u odnosu na broj optuženih za zlouporabu osiguranja u 2015. godini	26
Tablica 2. Broj osoba optuženih za kaznena djela u odnosu na broj optuženih za zlouporabu osiguranja u 2016. godini	27
Tablica 3. Broj osoba optuženih za kaznena djela u odnosu na broj optuženih za zlouporabu osiguranja u 2017. godini	28
Tablica 4. Broj osoba optuženih za kaznena djela u odnosu na broj optuženih za zlouporabu osiguranja u 2018. godini	28
Tablica 5. Broj osoba optuženih za kaznena djela u odnosu na broj optuženih za zlouporabu osiguranja od 2015. do 2019. godine	29